

Teach

Like a Champion 3.0

24 praktische technieken om jonge kinderen te laten schitteren

Het jonge kind

Gusta Schreiner en Robert Jacobs
m.m.v. Anke Oomens

 CED
groep

Als leren je lief is

Teach

Like a Champion 3.0

24 praktische technieken om jonge kinderen te laten schitteren

Het jonge kind

Gusta Schreiner en Robert Jacobs
m.m.v. Anke Oomens

Aan eerdere edities werkten Carla van Doornen en Liesbeth Stout-Kreuk mee

Colofon

Deze speciale uitgave beschrijft 24 technieken uit het boek *Teach Like a Champion 3.0* van Doug Lemov, waarbij er een vertaalslag is gemaakt toegespitst op het jonge kind.

Tekst en redactie

Gusta Schreiner en Robert Jacobs
m.m.v. Anke Oomens

Eindredactie

Lutje Niemantsverdriet

Met dank aan

Alle leerkrachten en pedagogisch medewerkers die ons de afgelopen jaren hebben geïnspireerd, en zich hopelijk herkennen in de mooie praktijkvoorbeelden.

Carla van Doornen en Liesbeth Stout-Kreuk die aan de eerdere edities meewerkten.

Ontwerp SARK

Aptic Rotterdam

Vormgeving

Ton Kuijpers Vormgeving

Druk

Realbooks.nl

Eerste druk: 2014

Derde, herziene druk 2023

ISBN 978-90-831926-4-2

© 2023 CED-Groep Rotterdam.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeleelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opname, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Voorwoord	5
Inleiding	7
<hr/>	
HOOFDSTUK 1 De vijf principes van lesgeven: een mentaal model	9
PRINCIPE 1 Wie cognitieve structuren wil begrijpen, moet werken aan het langetermijngeheugen en het werkgeheugen leren managen	11
PRINCIPE 2 Met goede gewoontes leer je sneller	12
PRINCIPE 3 Wat leerlingen aandacht geven, zullen ze leren	12
PRINCIPE 4 Motivatie is iets gemeenschappelijks	13
PRINCIPE 5 Om goed te kunnen lesgeven is een band met je leerlingen noodzakelijk ...	13
<hr/>	
HOOFDSTUK 2 Lesvoorbereiding	15
TECHNIEK 1 Kennisschema's	17
TECHNIEK 2 Zichtbaarheid	18
<hr/>	
HOOFDSTUK 3 Controleren van begrip	23
TECHNIEK 3 Laat maar zien	24
TECHNIEK 4 Fouten maken hoort erbij	26
TECHNIEK 5 Werk in beeld	28
<hr/>	
HOOFDSTUK 4 Leercultuur	31
TECHNIEK 6 Weet niet geldt niet	32
TECHNIEK 7 Goed is goed	37
TECHNIEK 8 Rekken	39
TECHNIEK 9 De formulering telt	41
<hr/>	
HOOFDSTUK 5 Lesstructuur	45
TECHNIEK 10 Drempel en Begintaak	48
TECHNIEK 11 Afzwaai	51
<hr/>	
HOOFDSTUK 6 Tempo maken / Tempowisselingen	55
TECHNIEK 12 Bij de tijd en Tempowisselingen	56

HOOFDSTUK 7	Ratio opbouwen door vragen te stellen	61
TECHNIEK 13	Goed gevraagd	63
TECHNIEK 14	Bliksemspel	64
TECHNIEK 15	Vraag en antwoord	71
<hr/>		
HOOFDSTUK 8	Ratio opbouwen door tekenen	75
TECHNIEK 16	Stille tekensolo	76
<hr/>		
HOOFDSTUK 9	Ratio opbouwen door discussie	79
TECHNIEK 17	Draai en praat	80
TECHNIEK 18	Gespreksgewoonten	82
<hr/>		
HOOFDSTUK 10	Systemen en routines	85
TECHNIEK 19	Actieve aandacht – SARK	86
TECHNIEK 20	Efficiënte routines	89
TECHNIEK 21	Van procedure naar routine	92
<hr/>		
HOOFDSTUK 11	Hoge gedragsverwachtingen	95
TECHNIEK 22	Maak verwachtingen zichtbaar	96
TECHNIEK 23	100% Niet-verstorend ingrijpen	95
<hr/>		
HOOFDSTUK 12	Leerlingmotivatie en vertrouwen opbouwen	101
TECHNIEK 24	Precies prijzen	102
<hr/>		
	Bijlage: Effectief vragen stellen	105
	Meer uitgaven van de CED-Groep	107

Voorwoord

Teach Like a Champion 3.0 is een boek voor de dagelijkse praktijk van professionals in onderwijs en kinderopvang. Het inspireert hen met praktische technieken die direct toepasbaar zijn in hun werk. Sinds de lancering van de eerste druk in 2012 hebben al duizenden leerkrachten, klassenassistenten en pedagogisch medewerkers kennisgemaakt met *Teach* door het boek te lezen, trainingen te volgen en met elkaar intervisie te houden.

Ondertussen zette Doug Lemov, de grondlegger van *Teach Like a Champion*, in Amerika zijn onderzoek voort naar de vraag wat succesvolle professionals nu precies doen en hij beschrijft deze inzichten in zijn nieuwste publicatie. En ook nu weer zorgt de CED-Groep dat deze nieuwste inzichten hun weg vinden naar ons land, zodat we met deze nieuwe oplossingen een bijdrage kunnen leveren aan nog beter onderwijs.

Daarbij heeft de CED-Groep altijd extra aandacht voor het jonge kind. Voor hen is het belangrijk om de *Teach*technieken te koppelen aan de principes van spelend leren. Bij de samenstelling van deze nieuwe versie van *Teach Like a Champion* voor het jonge kind hebben we dankbaar gebruikgemaakt van de vele trainingen, workshops en begeleiding die we in de afgelopen tien jaar gegeven hebben aan de professionals die werken met jonge kinderen.

In deze nieuwe editie is het aantal technieken uitgebreid van 15 naar 24 en ze passen zowel binnen formeel als binnen informeel leren! Daarbij lezen we ook waarom *Teach*technieken zo goed werken, met kennis over mentale modellen van professionals en de werking van het brein. Tenslotte volgt deze versie nu nog duidelijker de opbouw van het reguliere boek, waardoor beide versies heel goed naast elkaar gebruikt kunnen worden.

Ik verwacht dat veel leerkrachten en pedagogisch medewerkers in *Teach Like a Champion 3.0* voor het jonge kind weer nieuwe inspiratie vinden om kinderen hun talenten te laten ontplooiën en ze te laten schitteren!

Margéke Hoogenkamp
Directeur-bestuurder CED-Groep

Inleiding

Jonge kinderen in de leeftijd van drie tot zes jaar ontwikkelen zich spelenderwijs en sprongsgewijs. Ze hebben een benadering nodig die hierbij aansluit. Het is de mooie en belangrijke taak van de leerkracht om het onderwijsaanbod af te stemmen op het ontwikkelingsniveau van het kind, de nieuwsgierigheid te voeden en het kind uitdaging te bieden om zelf de wereld te ontdekken. Kortom, de vaardigheden die leerkrachten van jonge kinderen moeten beheersen en toepassen zijn divers en vragen om maatwerk.

Teach Like a Champion – Het jonge kind ondersteunt leerkrachten om hun vaardigheden verder uit te diepen en te ontwikkelen. Op deze manier wordt het beste uit de leerkrachten én uit de kinderen gehaald, door onder andere te werken aan betrokkenheid, zelfstandigheid en sociaal welbevinden. Pijlers die de basis vormen voor de rest van de schoolloopbaan.

Teach Like a Champion – Het jonge kind

Teach Like a Champion – Het jonge kind is geïnspireerd op het eerder verschenen succesvolle boek van Doug Lemov. *Teach Like a Champion* is ontstaan vanuit de fascinatie van Lemov voor scholen waar kinderen uit gezinnen met een lage sociaaleconomische status dezelfde of zelfs hogere onderwijsresultaten behaalden dan scholen met kinderen uit welvarende gezinnen. Doug Lemov is op zoek gegaan naar die leerkrachtvaardigheden waardoor leerlingen ondanks hun afkomst gelijke kansen in het onderwijs hebben. Tijdens vele observaties op deze sociaal zwakke scholen met hoge onderwijsresultaten, keek hij met aandacht voor detail naar wat deze topleerkrachten onderscheidt van leerkrachten die het ‘gewoon goed’ doen. Al deze bevindingen voegde Doug Lemov samen en hieruit zijn 63 technieken ontstaan. Voor uitgebreide achtergrondinformatie verwijzen we naar de oorspronkelijke uitgave van *Teach Like a Champion 3.0, 63 technieken om leerlingen te laten excelleren* (CED-Groep, 2022).

Topleerkrachten onderscheiden zich door hun eigen vaardigheden continu te oefenen, aan te scherpen en te verbeteren. *Teach Like a Champion 3.0* biedt de technieken als praktisch middel om dat te doen. De *Teach*technieken kunnen binnen instructiemodellen (zoals het Doordacht Passend Lesmodel of Expliciete Directe Instructie Model) naast ontwikkelings- en opbrengstgericht werken en met coöperatieve werkvormen worden toegepast.

Deze speciale uitgave beschrijft 24 technieken uit het boek *Teach Like a Champion 3.0*, waarbij er een vertaalslag is gemaakt toegespitst op het jonge kind. Daar is behoefte aan, omdat de huidige schoolsituatie in Amerika wezenlijk anders is dan die in Nederland. Daar waar kinderen in Amerika pas vanaf een leeftijd van vijf jaar naar school gaan en leren lezen, zijn er kinderen in de Nederlandse situatie die al op driejarige leeftijd instromen in de startgroepen en waar spel een belangrijke plaats inneemt. Deze uitgave is geschreven voor leerkrachten, onderwijsassistenten en pedagogisch medewerkers die werken met de oudste peuters en kleuters.

Deze uitgave bestaat uit twaalf hoofdstukken die in samenhang de domeinen vormen voor effectief onderwijs. In totaal worden 24 technieken beschreven die onder deze domeinen vallen. Er is bewust gekozen voor deze 24 technieken omdat ze een meerwaarde hebben voor leerkrachten die werken met jonge kinderen. De gekozen technieken zijn effectief, laagdrempelig om in te voeren voor zowel de leerkrachten als de kinderen en sluiten aan bij waar leerkrachten in de praktijk tegenaan lopen. Bij elke techniek wordt de kern weergegeven en concreet gemaakt met praktijkvoorbeelden. De meeste technieken starten voorafgaand aan de kern met een introductie op de techniek. Deze introductie is niet per definitie een 'good practice', maar dient tot reflectie.

Er zijn verschillende voorbeelden beschreven van de toepassing van de technieken in de praktijk. De voorbeelden zijn niet uitputtend en dat was ook niet het streven. De CED-Groep hoopt dat het werkveld bewust aan de slag gaat om de technieken toe te passen in verschillende settings (grote kring, kleine kring, spel in de verschillende hoeken) binnen de eigen situatie en dat ervaringen worden uitgewisseld.

In 2016 bezocht Doug Lemov ook enkele peuter- en kleutergroepen in Rotterdam. Hij was enthousiast over de mogelijkheden om kinderen op een jonge leeftijd al zoveel kansen te kunnen geven in spel en in doelgerichte activiteiten en het plezier in leren te laten ervaren.

Aangezien professionals die werken met kleuters en peuters een andere benaming hebben en de doelgroep kinderen in de leeftijdscategorie drie tot zes jaar is, wordt voor de eenduidigheid en leesbaarheid gesproken over 'de leerkracht'. Uiteraard kan op deze plaats ook juf, meester, pedagogisch (mede)werker of leidster worden gelezen. Bij de peuter- en kleutervoorbeelden in deze uitgave is de benaming wel zo veel mogelijk toegespitst op de doelgroep.

Tot slot wordt voor de leesbaarheid in de tekst gesproken over 'hij', maar uiteraard zijn de technieken zowel voor zowel jongens als meisjes toepasbaar en worden de leerkrachten en pedagogisch (mede)werkers topjuffen dan wel topmeesters! Succes!

HOOFDSTUK 1

De vijf principes van lesgeven: een mentaal model

Als leerkracht of pedagogisch medewerker werk je iedere dag aan de ontwikkeling van jonge kinderen. Door de jaren heen doe je meer ervaring op en krijg je een steeds beter beeld van je groep en hoe die groep zou moeten draaien. Je voelt ook steeds beter aan wat je groep nodig heeft. Zelfs als er iets onverwachts gebeurt weet je op een goede manier te reageren. Ook zul je niet altijd op dezelfde manier reageren. Het is van belang dat je ook goed weet wat je wilt zien. Je ontwikkelt feitelijk een plaatje in je hoofd van hoe een goede activiteit eruitziet. Dit plaatje of mentaal model helpt je om nog betere activiteiten voor je leerlingen te ontwerpen en uit te voeren. Observeren zorgt ervoor dat je de informatie verzamelt die nodig hebt. Loopt de ontwikkeling zoals verwacht? Wat kun je gaan aanbieden? Observeren is iets anders dan rondkijken: observeren betekent dat je wat je ziet interpreteert in een context en op waarde schat. Dat bepaalt of je ingrijpt of niet (Speel je mee? Voeg je iets toe? Kun je verdiepen?) Jonge kinderen ontwikkelen zich sprongsgewijs. Observeren is te leren door het veel en vaak te doen. En natuurlijk zul je niet álles waarnemen in je groep. En dat is soms maar goed ook. De beste manier om goed te observeren, is te weten wat je *wilt* zien; mentale modellen helpen je daarbij.

Het mentale model van de peuter en kleuter

Ook jonge kinderen zijn bezig met de ontwikkeling van mentale modellen van de wereld om zich heen. Vooral door spel doen ze ontdekkingen en breiden ze hun handelings-repertoire steeds verder uit. Door te zorgen voor een rijke context help je de mentale modellen van jouw peuters en kleuters zich te ontwikkelen. Op verschillende plaatsen in dit boek beschrijven we de mogelijkheden die je in zowel formele als informele momenten kunt inzetten.

Vijf basisprincipes

Om een mentaal model te ontwikkelen van hoe het leren en de ontwikkeling in je groep eruitziet en beter te leren waarnemen tijdens je activiteiten, en om te begrijpen hoe je daarbij de *Teach*technieken kunt gebruiken, zijn er vijf basisprincipes.

De basisprincipes zijn:

PRINCIPE 1

Wie cognitieve structuren wil begrijpen, moet werken aan het langetermijngeheugen en het werkgeheugen leren aansturen

Jonge kinderen nemen de wereld om zich heen waar met hun zintuigen. Ze kijken, voelen, ruiken en proeven en doen daarmee alle ervaringen op. Die ervaringen kun je als professional benutten door er bewust aandacht aan te besteden. Vandaar dat de toepassing van de techniek *Actieve aandacht* (Techniek 19) zo ongelofelijk belangrijk is.

Het werkgeheugen gebruik je om:

- informatie die je nodig hebt voor een opdracht tijdelijk te onthouden;
- deze informatie te bewerken;
- te controleren of alles waar je mee bezig bent goed verloopt of dat je misschien je gedrag moet aanpassen.

Bron: Breinseutels Het jonge kind

Waarschijnlijk herken je dat wel. Je moet vaker herhalen wat je hebt gezegd. Het werkgeheugen van je peuter of kleuter is volgestroomd. Ze kunnen simpelweg de vraag die je hebt gesteld of de opdracht die je hebt gegeven niet onthouden. Ze zijn het letterlijk vergeten. Wees je daar bewust van en zorg voor voldoende en gevarieerde herhaling op verschillende momenten.

Het werkgeheugen ontwikkelt zich steeds verder. Een volwassene heeft in zijn werkgeheugen ruimte voor vier kleine brokjes nieuwe informatie. Bij de peuters en kleuters is het werkgeheugen nog volop in ontwikkeling. Daarbij nemen emoties zeker bij jonge kinderen ook veel ruimte in het werkgeheugen in beslag. Geleidelijk aan komt er steeds meer ruimte voor informatie in het werkgeheugen.

Voorbeeld twee brokjes informatie:

'Zet je beker op het aanrecht (1)
neem een doekje mee terug' (2)

Voorbeeld vier brokjes informatie:

veeg je tafel af (3)
zet je tas weg (4)

Als handelingen, vaardigheden en ook kennis (feiten) zijn opgeslagen in het lange-termijngeheugen, kun je die terughalen zonder een groot beroep te doen op het werkgeheugen. Daarom zijn *Efficiënte routines* (Techniek 20) voor peuters en kleuters zo belangrijk: die vergen nauwelijks werkgeheugen, waardoor er capaciteit overblijft voor (nieuwe) informatie.

PRINCIPE 2

Met goede gewoonten leer je sneller

Goede gewoonten zijn belangrijk bij leren. Immers, als het werkgeheugen zo beperkt is zoals we al eerder opmerkten, dan vraagt alles wat we uit gewoonte, dus zonder nadenken, doen nauwelijks capaciteit van het werkgeheugen. Daardoor is er ruimte voor belangrijker zaken. Vaste routines geven ruimte voor nieuwe informatie. Het helpt je kleuters en peuters als belangrijke routines gestandaardiseerd zijn en goed zijn ingeoefend. Dan weten ze bij opdrachten waar ze aan toe zijn en dat bevordert de concentratie bij de uitvoering. En: als ze iets vaker doen, lukt dat beter als ze het steeds op dezelfde manier kunnen doen. Daarom noemen we dat ook efficiënte routines.

Gewoonten (routines, structuren) zijn voor leerkrachten en pedagogisch medewerkers net zo belangrijk als voor peuters en kleuters. Door bijvoorbeeld je activiteiten of lessen volgens eenzelfde procedure voor te bereiden, houd je zelf ook meer werkgeheugen beschikbaar voor de inhoudelijke invulling. Als je kleuters bijvoorbeeld gewend zijn aan het *Bliksemspel* (Techniek 14) dan kunnen ze zich bij een activiteit helemaal op de antwoorden concentreren. Het kost altijd tijd om processen en werkwijzen te automatiseren, maar het is de moeite altijd waard. Kleuters en peuters vinden het zelf ook fijn om dingen goed, snel en zelf te kunnen. Met goede (leer)gewoonten wordt informatie in het langetermijngeheugen opgeslagen en zorg je ervoor dat er bij je leerlingen en jezelf werkgeheugen vrij is voor nieuwe informatie.

PRINCIPE 3

Wat leerlingen aandacht geven, zullen ze leren

Iets (nieuws) leren werkt het beste als kleuters en peuters in staat zijn om hun aandacht te richten. Dat is soms best lastig, want er komen veel prikkels op peuters en kleuters af en stilzitten valt ook niet mee als je als kind wilt bewegen. Naarmate kinderen ouder worden zullen ze prikkels steeds makkelijker kunnen negeren of onderdrukken, zeker als een activiteit hun belangstelling heeft.